

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2020. – Т. 41. – С. 229-238
DOI: 10.31861/mhpi2020.41.229-238

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2020. – Volume. 41. – pp. 229-238
DOI: 10.31861/mhpi2020.41.229-238

УДК 323.17(477.87)

© Михайло Мосора¹

Угорський автономізм на Закарпатті: сучасні реалії

У статті проаналізовано особливості сучасного стану політизації угорської національної меншини в Україні. Автор розглядає сучасний стан політизації угорців Закарпаття. Підкреслюється, що захист своєї меншини Угорщина просуває не тільки в Україні, однак, і в Австрії, Румунії, Словаччині, Сербії та Хорватії, в контексті ідеї «відродження Угорщини». Розкрито особливості автономістських прагнень Закарпаття, в цілому, та угорської меншості, зокрема. Виокремлюється важливий вплив економічного стану регіону на активізацію автономістських тенденцій. Автор акцентує увагу на винятковому значенні питання подвійного громадянства угорської національної меншини на території України, що посилює відцентрові тенденції у регіоні. Проаналізовано інші обставини та чинники які є вагомими та суттєво впливають на політизацію угорської національної меншини, розвиток дискурсу стосовно відмінного бачення політичного майбутнього регіону.

Ключові слова: угорська національна меншина, автономізм, біпатридство, Закарпаття, Карпатський євро регіон.

Hungarian Autonomy in Transcarpathia: Current Realities

The features of the current state of politicization of the Hungarian national minority in Ukraine are analyzed. The author considers the current state of politicization of the Hungarians of Transcarpathia. The Hungarian national minority has been living in Ukraine for over a thousand years (mainly in Transcarpathia). As a result of transboundary location of the Transcarpathian region and the presence of a compactly-situated Hungarian national minority, Hungary pursues an active and systematic policy of supporting the Hungarians. It is emphasized that the protection of its minority Hungary promotes not only in Ukraine, but also in Austria, Romania, Slovakia, Serbia and Croatia, in the context of the idea of “revival of Hungary”. The features of the autonomous aspirations of Transcarpathia, in general, and of the Hungarian minority in particular, are revealed. It is marked the important influence of the economic condition of the region on the activation of autonomous tendencies. The author emphasizes the exceptional importance of the issue of dual citizenship of the Hungarian national minority in the territory of Ukraine for strengthening the “centrifugal” tendencies in the region. The topic of dual citizenship, which is being updated by Hungary today, has become a problematic issue not only for Ukraine. All Hungary's neighbors, who also have a Hungarian minority, have faced this difficult challenge. The Hungarian movement in Transcarpathia should be considered in line with the policy of official Hungary in the Carpathian region. The concept of state formation of the modern political elite of Hungary is based on the idea of a nation-state. Other circumstances and factors that have a substantial impact on the politicization of the Hungarian national minority, the development of discourse on a different vision of the political future of the region are analyzed.

Keywords: Hungarian national minority, autonomy, multiple citizenship, Transcarpathia, Carpathian Euroregion.

Постановка наукової проблеми та її значення. Українська карта етнонаціональних меншин складається як з дисперсних груп так і з компактних. Однак, найбільш цікавими, з нашої точки зору, є компактні групи, адже саме вони, володіючи чіткою територіальною прив'язкою, можуть висловлювати відмінне бачення свого політичного майбутнього на цій території. Якщо врахуємо той момент, що «материнські» держави часто намагаються втручатись у внутрішні

¹ Аспірант кафедри політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Україна. E-mail: mosoramihajlo@gmail.com.

справи держав куди ці території інкорпоровані, то побачимо усю складність протиріч та загроз співіснування компактно розташованих етнонаціональних груп всередині багатонаціональної держави.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Угорська меншість досліджується вкрай мало вітчизняними науковцями. Основною причиною такої непопулярності даної проблематики, є, на наш погляд, відсутність в українських еліт комплексного бачення ролі та значення угорської меншості для України. Серед українських дослідників, що досліджують пропоновану проблематику, варто виділити наступних: Й.Кобаль, С.Мітряєва, Ю.Сліпецька, Н.Шипка. Активно вивчають питання пов'язані із угорською меншістю в Україні наукові школи Будапешта, основні дослідження здійснюються у Центрально-Європейському університеті. Серед угорських дослідників варто виділити наступних: С.Погоній, П.Татри, І.Чернішко та інші.

Метою роботи є розглянути угорський автономізм на Закарпатті у сучасних реаліях. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних **завдань**: визначити чисельний склад та особливості компактного розташування угорської меншості на Закарпатті у сучасний період; проаналізувати сучасний дискурс та особливості політики офіційного Будапешта довкола поняття угорського автономізму на Закарпатті; дослідити особливості міграційних процесів у регіоні; окреслити сучасний економічний розвиток регіону компактного проживання угорської меншості; розглянути особливості етнонаціональної ідентифікації угорської меншості та мовне середовище у регіоні.

Методологічну основу дослідження становлять принципи науковості та системності, що, зокрема, включають критичний аналіз джерел та літератури, узагальнення інформації за допомогою комплексного підходу. Окрім загальнонаукових, в роботі застосовувались наступні спеціальнонаукові методи: соціологічний (з'ясування соціальної зумовленості угорського автономізму, вплив політичних та економічних відносин на дану проблематику); інституціональний (розгляд основних інститутів угорської меншини у регіоні, в тому числі культурних та освітніх осередків, політичних партій тощо); емпіричний (аналіз документів, нормативно-правових актів України, Угорщини, Словаччини тощо); біхевіористичний (розгляд окремих випадків прояву угорського автономізму у регіоні) та порівняльний (зіставлення досвіду співіснування з угорською меншиною у суміжних регіонів держав) тощо.

Виклад основного матеріалу. У цьому контексті варто розглянути один із найяскравіше забарвлених, в етнонаціональному розумінні, регіонів України – українське Закарпаття, де впродовж тисячі років мешкає велика угорська меншина. Згідно з даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року в Україні проживало 156 тис. угорців. Більшість із них 151 тис (96%) є мешканцями Закарпаття, зокрема Берегівського, Виноградівського, Мукачівського та Ужгородського районів. Сьогоднішні демографічні тенденції свідчать про зменшення кількості угорців у регіоні².

Це пов'язано насамперед із загальними тенденціями еміграції в Україні та, частково, із переселенням в саму Угорщину. Однак, варто зазначити, що угорська громада Закарпаття загалом задовольняє свої різноманітні етнонаціональні та культурні потреби. У регіоні активно розвивається угорська освіта, яка сьогодні складає повну вертикаль, від дошкільних закладів до Закарпатського угорського інституту ім.Ференца Ракоці II (м.Берегове). Угорці мають політичні партії та громадські організації на Закарпатті, видають угорською мовою газети та журнали, займаються книговидавництвом, мають професійний театр, радіо- та телепередачі тощо³. Слід зазначити, угорці Закарпатті великою мірою асоціюють себе і з угорською ідентичністю, та, дійсно, тісно пов'язані із Угорщиною.

При розгляді угорської національної меншини Закарпаття та її кількісного представлення варто звернути увагу на ряд чинників, які дозволяють більш змістовно підійти до даного питання. По-перше, сьогодні відсутні будь-які офіційні дані стосовно кількісного співвідношення угорців та українців у даному регіоні. Дані перепису населення 2001 року сьогодні можна

² Державний комітет статистики України (2001), «Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року», режим доступу: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/> (дата звернення 10.09.2019).

³ Кобаль Й. (2013), «Угорці в Україні», Смолій В.А. (ред.), Енциклопедія історії України: у 10 т., Наук. думка, К., С. 200-201.

сприймати тільки як відносний орієнтир. По-друге, у регіоні частина угорців визначає себе в якості осіб з подвійною ідентичністю (угорською та українською, угорською та словацькою тощо). Подвійна ідентичність для угорського населення Закарпаття є природним явищем внаслідок етнічної різноманітності регіону, а також, перебуванням Закарпаття в складі багатьох держав. Варто додати, що угорська ідентичність певної частини населення регіону є більш престижною та благополучною з огляду на стабільне економічне становище і вищий рівень життя в Угорщині.

Основне ядро прикордонної угорської національної меншини відносно стало, його чисельність періодично підтверджувалась переписами населення 2-ї половини ХХ століття. Проте, після 2010 року відбувався відчутний відтік угорців регіону за кордон. Перша хвиля пов'язана насамперед із спрощенням процедури отримання громадянства для етнічних угорців, які постійно проживають на території суміжних держав. Друга хвиля була викликана погіршенням економічного становища та війною на Сході України 2014 року. Згідно із дослідженнями П.Татри, станом на 2017 рік у регіоні кількість угорців перебувала у межах 130 тис. осіб, однак, якщо врахувати також тимчасову міграцію, то цей показник, на думку дослідника, цілком міг би бути на рівні 120 тис⁴.

Угорський рух на Закарпатті значною мірою варто розглядати у руслі політики офіційної Угорщини у Карпатському регіоні. В основі концепції державотворення сучасної політичної еліти Угорщини стоїть ідея національної держави. Такий хід речей був продиктований не тільки загальними світовими тенденціями посилення національних ідей останніх років, а, найперше, глибокою історичною образою за наслідки Тріанонської угоди 1920 року після Першої світової війни. Тоді держава втратила близько 2/3 своєї території разом із угорським населенням. Саме на цьому історичному ґрунті згодом виникає ідея «відродження Угорщини». Такого роду настрої, як свідчить історія, приховують у собі велику небезпеку та потребують належної уваги з боку сусідів. Сьогодні політика Угорщини спрямована на захист своєї меншини не тільки в Україні, однак і в Австрії, Румунії, Словаччині, Сербії та Хорватії. Усюди офіційний Будапешт відстоює право на автономію угорських регіонів у цих державах. Саме тому, політика Угорщини щодо меншини в Закарпатті не є унікальною та вкладається у загальну парадигму «відродження Угорщини»⁵.

Враховуючи прикордонне розташування Закарпатського регіону та проживання тут компактно розташованої угорської національної меншини, Угорщина провадить активну та систематичну політику підтримки угорців. Угорський націоналізм оперує, за твердженням української дослідниці С.Мітряєвої, закостенілим комплексом етнічних стереотипів, що є апіорі консервативним, та, найголовніше, характеризується інертністю по відношенню до глобалізованого світу нової ери. У його ідеологічній основі, сьогодні, вважає автор, і далі стоять «загрозливі» ревізійні постулати, які були закладені ще на початку 90-х років минулого століття, а саме – національна винятковість, мрії про відновлення «Великої Угорщини» тощо. Промовистою у цьому контексті є заява тогочасного прем'єр-міністра Угорщини Й.Антала про те, що він асоціює себе прем'єром усіх 15 млн. угорців (включно з 5 млн. угорської національної меншини в інших державах)⁶.

Політичні зусилля Угорщини у регіоні, як зауважує С.Мітряєва, спрямовуються на збереження компактного розташування національної меншини та забезпечення домінування в політичному середовищі регіону вигідних їй акторів. Така позиція «материнської» країни є загрозливою та слугує виникненню конфронтації між громадсько-політичними об'єднаннями регіону та розвитку на цьому ґрунті політичного конфлікту⁷.

Особливістю етнополітичної реальності Закарпаття є наявність чітко виражених автономістських прагнень у регіоні. Нагадаємо, що на початку 90-х у регіоні мав місце референдум стосовно

⁴ Tatrai P., Molnar J., Molnar I., Kovaly K., Eross A., Ferenc V., Rakoczi K. (2018) "A migrációs folyamatok hatása a kárpátaljai magyarok számának alakulására", *Metszerek*, № 7, p.26.

⁵ Тужанський Д. (2017), «Що ховається за ідеєю автономії угорців? Ризики та можливості для України», *Європейська Правда*, режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/03/29/7063755/> (дата звернення 10.09.2019).

⁶ Мітряєва С. (2013), «Система підтримки закордонних співвітчизників в країнах Карпатського Євросоюзу: приклад Угорщини», *Гілея: науковий вісник*, №76, С.63-64.

⁷ Там само.

вно надання автономії. Однак, підкреслимо, що, якщо результати подібного референдуму в АР Крим були імплементовані, то тут вони не вплинули на адміністративну карту України.

За наполяганням тодішнього голови Верховної Ради України Л.Кравчука формулювання «автономна територія» (яке пропонувала Закарпатська обласна рада) було замінене на «самоврядну територію». Таким чином, остаточне питання на референдумі звучало так: «Чи бажаєте Ви, щоб Закарпаття отримало із закріпленням у Конституції України статус спеціальної самоврядної території як суб'єкта у складі незалежної України і не входило у будь-які інші адміністративно-територіальні утворення?» За результатами референдуму від 1 грудня 1991 року 78% підтримали формулювання, а на Берегівщині (регіоні із найбільшою концентрацією угорської національної меншини) 81,4% висловились за угорську автономію в межах району⁸.

Як зауважує український політолог Ю.Сліпецька, питання автономії у Закарпатті у 90-х мало не тільки угорське забарвлення, однак і ряд інших вимірів. По-перше, автономістські прагнення висловлювали політичні кола радянської номенклатури регіону. Така ситуація склалась внаслідок особливого місця регіону у радянській політиці минулого століття, коли через Закарпаття здійснювався вплив на Центральну Європу. Такі обставини на той час не були унікальними, адже подібного роду тенденції прослідковувались і у Придністров'ї, де потужні позиції, у той період, продовжувала займати радянська номенклатура. По-друге, питання автономії піднімали також і русинські організації, які наводили аргументи, перш за все, історичного характеру. І аж, по-третє, виявлялось кристалізоване прагнення угорської національної меншини на автономію на території компактного проживання⁹.

Сьогодні, найбільш впливовими громадськими об'єднаннями угорців регіону є Товариство угорської культури Закарпаття (ТУКЗ) та Демократична Спілка угорців України (ДСУУ). Демократична Спілка угорців України, для прикладу, має 10 тис. членів та Всеукраїнський статус¹⁰.

Однак, угорська меншина від рівня декларацій перейшла до створення політичних інститутів, які готові відстоювати їхні інтереси, а саме політичних партій. В 2005 році на Закарпатті Міністерством юстиції було зареєстровано дві угорські партії: Партію угорців України та Демократичну партію угорців України¹¹. У 2010 році ці дві партії взяли участь у місцевих виборах та отримали по 3 мандати у Закарпатській обласній раді. На місцевих виборах 2015 року Партія угорців України отримала 8 мандатів у багатомандатному виборчому окрузі¹². Таким чином, спостерігаємо ріст активності політичних сил у регіоні, що орієнтовані на угорську меншість, та ріст їхньої електоральної підтримки. Однак, цікаво, що у загальнонаціональному масштабі кандидати що мають пряму угорську підтримку найчастіше не проходять до Верховної Ради України. Так, на позачергових парламентських виборах у липні 2019 кандидати що заручились підтримкою угорської влади в округах № 68, 69 та 73 не змогли отримати більшість¹³. Загалом, про помітність присутності угорських представників у найвищих щаблях влади України не доводиться говорити сьогодні з декількох причин. Нарізка округів у мажоритарній виборчій системі України не дозволяє таким силам отримати перевагу в жодному із них, а пропорційна система ставить депутатів із цього регіону перед жорсткою партійною дисципліною.

Угорські організації часто говорять про необхідність створення в Україні Притисянського виборчого округу, що на наш погляд, у сучасних умовах, послужило б поштовхом до активізації руху за автономію регіону. Адже, до цього округу мають увійти в основному Берегівський та Виноградівський райони, тобто ті, де угорці складають відчутну частину населення. Така

⁸ Сліпецька Ю. (2012), «Закарпаття: конфліктний потенціал у контексті соціополітичного розмежування в Україні», Філософія і політологія в контексті сучасної культури, №4, С.146-147.

⁹ Там само.

¹⁰ Мітряєва С. (2013), «Система підтримки закордонних співвітчизників в країнах Карпатського Євросерегіону: приклад Угорщини», Гілея: науковий вісник, №76, С.64.

¹¹ Сліпецька Ю. (2012), Вказ. пр., С.147.

¹² Офіційна сторінка Закарпатської обласної ради (2019), «Закарпатська обласна рада», режим доступу: <https://zakarpat-rada.gov.ua/> (дата звернення 10.09.2019).

¹³ Редакція Української Правди (2019), «На Закарпатті програють всі підтримувані Угорщиною кандидати», Українська Правда, режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/news/2019/07/22/7221586/> (дата звернення 10.09.2019).

конфігурація за принципом «джерімендер»¹⁴ мала б дозволити отримати краще представництво регіону у органах влади. Подібний виборчий округ на Закарпатті існував до 1998 року, однак був ліквідований змінами до виборчого законодавства¹⁵. Сьогодні, новий Виборчий кодекс 2019 р., що набуде чинності тільки 2023 році, швидше за все, викличе нову хвилю обурення з боку офіційного Будапешту та загострення двосторонніх стосунків держав, оскільки мажоритарний принцип поділу на округи взагалі скасовано. Таким чином, потрапити у Верховну Раду України депутати зможуть тільки через списки загальнонаціональних партій, що вкрай ускладнює прямий вплив на висуванців угорської національної меншини з боку Угорщини та просування ними інтересів громади в Україні на найвищому рівні.

На думку української дослідниці Н.Шипки, сьогодні, у процесі реалізації зовнішньої політики Угорщина проявляє неабияку зацікавленість та демонструє відповідальність за угорські меншини у сусідніх державах. Часто, у двосторонній співпраці Угорщини із її сусідами ці мотиви стають дестабілізуючим моментом у двосторонніх відносинах, ускладнюючи пошук консенсусу у багатьох сферах співпраці. Дипломатична діяльність Угорщини у міжнародних організаціях також часто спрямована на реалізацію інтересів угорських меншин у сусідніх державах. Така дворівнева дипломатична діяльність угорської зовнішньої політики, зауважує Н.Шипка, сьогодні є доволі ефективним механізмом для підтримки національної меншини в Україні. Хоча, на думку автора, договірно-правова база що забезпечує дотримання прав національних меншин між Україною та Угорщиною і стала взірцем для країн Центральної та Східної Європи, однак не зняла, повною мірою, напруження у двосторонніх відносинах¹⁶.

Зовнішня політика Угорщини у регіоні часто стосується проблем діаспори у сусідніх державах, питаннях збереження спадщини угорської меншини – ці дії спрямовані, насамперед, на не допущення асиміляційних процесів у місцях компактного проживання угорців. Однак, з іншого боку, як зазначає угорський дослідник С.Погоній (Центрально-Європейський університет, Будапешт), угорський уряд також намагається отримати певні переваги через власну діаспору та часто намагається «тиснути» на уряди сусідніх держав щодо питання автономії угорської меншості¹⁷. Така стратегія зовнішньої політики у двосторонній співпраці із державами-сусідами, часто, на наш погляд, дозволяє Угорщині займати вигідні позиції в очах міжнародної спільноти, використовуючи образ захисника, що бореться з «утисками» угорської меншості.

Так, викликом для України, сьогодні, є практичне втілення політики підтримки закордонних «співвітчизників» Угорщиною у вигляді подвійного громадянства. Прийняття 26 травня 2010 року Закону Угорщини «Про внесення змін до Закону Угорської Республіки 1993 року LV. Про угорське громадянство», який набув чинності 1 січня 2011 року і передбачає процедуру спрощеного набуття громадянства Угорщини жителями, що постійно проживають на території суміжних країн, включно з Україною, спричинило активізацію набуття угорського громадянства мешканцями Закарпаття і, відповідно, перетворення їх на біпатридів, з точки зору міжнародного права¹⁸.

З іншого боку, ст.2 Закону України «Про громадянство України» встановлює: «Якщо громадянин України набув громадянство (підданство) іншої держави, або держав, то у правових від-

¹⁴ Практика перекроювання округів для отримання кращого представництва політичних сил. Отримала назву від прізвища губернатора штату Масачусетс – Джері, який використав подібну технологію для збільшення представництва власної партії.

¹⁵ Тужанський Д. (2017), «Що ховається за ідеєю автономії угорців? Ризики та можливості для України», Європейська Правда, режим доступу: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2017/03/29/7063755/> (дата звернення 10.09.2019).

¹⁶ Шипка Н. (2007), «Угорська національна меншина як чинник формування українсько-угорських між-державних політичних відносин (1991 - 2006 рр.)», Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку, №19, С.212.

¹⁷ Pogonyi S. (2015), "Transborder Kin-minority as Symbolic Resource in Hungary", Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe, №14(3), P.89.

¹⁸ Hungarian law (1993), "Act LV of 1993 on Hungarian Citizenship" available at: http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/49FE4017-85CF-4086-8625-D61DA3C6625E/0/Act_LV_of_1993_on_Hungarian_Citizenship.pdf (accessed 10.09.2019).

носінах з Україною він визнається лише громадянином України»¹⁹. Таким чином, сьогодні законодавством України подвійне громадянство не забороняється, а тільки не визнається (якщо у громадянина України буде ще інше громадянство, то у правових відносинах з державою це не відобразиться). Така правова невизначеність та відсутність санкцій дозволяють практиці біпатридізму масово поширюватись Україною.

Тема подвійного громадянства яку актуалізує сьогодні Будапешт стала проблемним питанням не тільки для України. Усі сусіди Угорщини, які також мають угорську меншину стикнулись із цим складним викликом. Так, чи не найгостріше ця ситуація була сприйнята у Словаччині, де внаслідок таких дій держава на національному рівні закріпила норму права, яка передбачає позбавлення словацького громадянства для тих, хто набув громадянство іншої країни з одночасним накладенням штрафу у розмірі 3319€²⁰. У відносинах Румунії із Угорщиною складність становить питання Секейського краю, регіону на півночі Трансільванії, де компактно проживають угорці. Цей регіон компактного проживання угорської меншості на півночі Трансільванії є наріжним каменем у відносинах двох держав, і саме тут найбільше людей отримало угорське громадянство за спрощеною процедурою²¹. Угорщина періодично ставить на порядок денний питання про подвійне громадянство у країнах Карпатського євро регіону, чим грубо втручається у внутрішні справи держав.

Сьогодні створюється прецедент біпатридізму етнічно угорських громадян України, що проживають на Закарпатті. Ця тенденція у недалекому майбутньому може сприяти активізації автономізму, ба навіть сепаратизму у регіоні, та призвести до необоротних наслідків. Так, близько 70 тис. громадян України вже отримали угорське громадянство у період між січнем 2011 та квітнем 2014 року²². Крім того, за даними П.Татри, до червня 2016 року було подано ще 79 000 заявок²³. Дослідник зауважує, що основними причинами які спонукають угорську національну меншину України до таких дій – це несприятлива економічна ситуація в країні та війна на Донбасі. Згідно з Центральним статистичним управлінням Угорщини близько 90% від усіх поданих заяв на отримання угорського громадянства громадянами України подається мешканцями Закарпатської області (найчастіше жителями міст Берегове, Мукачево, Виноградів та Ужгород)²⁴.

У ЗМІ періодично з'являється інформація про різного роду провокативні ексцеси пов'язані із угорськими організаціями Закарпаття. Так, у липні 2019 року Міністерство закордонних справ України звернуло увагу громадськості, що на перших шпальтах газети «Карпаталія», яка видається Товариством угорської культури Закарпаття було розміщено гасло «Угорець, вставай!» та одночасно ілюстровано на карті приналежність Угорщині низки територій України²⁵. Подібні дії місцевих угорських радикалів та одночасно надмірна цікавість уряду Угорщини до Закарпаття породжують справедливі побоювання української сторони.

Занепокоєння викликає використання угорською стороною складного економічного становища районів компактного проживання угорців на Закарпатті. До прикладу, середньомісячна

¹⁹ Закон України (2001), «Про громадянство України (№ 2235-III)», режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2235-14> (дата звернення 10.09.2019).

²⁰ *Zákon Slovenskej republiky* (1993), “*Zákon Národnej rady Slovenskej republiky o štátnom občianstve Slovenskej republiky*” available at: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/1993-40> (accessed 10.09.2019).

²¹ Тужанський Д. (2017), «Що ховається за ідеєю автономії угорців? Ризики та можливості для України», Європейська Правда, режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/03/29/7063755/> (дата звернення 10.09.2019).

²² Soltész B. and Zimmerer G. (2014), “Migration between the EU, V4 and Eastern Europe: the present situation and possible future. The perspective of Hungary”, *Forecasting Migration Between the EU, V4 and Eastern Europe. Impact of Visa abolition*, Centre for Eastern Studies, Warsaw, P.125.

²³ Tátrai P., Kovaly K., Eross A., (2017), “Kin-state politics stirred by a geopolitical conflict: Hungary’s growing activity in post-Euromaidan Transcarpathia, Ukraine”, *Hungarian Geographical Bulletin*, № 66, P. 208.

²⁴ Soltész B. and Zimmerer G. (2014), *Op. cit.*, P.125.

²⁵ Бега В. (2019), «МЗС звинуватило спілку угорців у сепаратизмі через карту з Закарпаттям у складі Угорщини», Громадське, режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/mzs-zvinuvatilo-spilku-ugorciv-u-separatizmi-cherez-kartu-z-zakarpattjam-u-skladi-ugorshini?fbclid=iwar3-qjljmf57ttwtvux1y9su-o8avcwrdb2ts4fg-1widza3vsotj-pjznu> (дата звернення 10.09.2019).

заробітна плата в Берегівському районі станом на грудень 2018 року становила 8222 грн.²⁶, а середня заробітна плата по області за цей же період – 9946 грн.²⁷. Наслідком економічних проблем стала значна міграція робочої сили угорської національності. Сюди також варто додати, що молоде покоління закарпатських угорців, в основному, погано знає українську мову та орієнтується на ринки праці ЄС. Тому й не дивно, що сучасна політика Угорщини по спрощенню отримання громадянства для угорського населення Закарпаття сприяє відтоку робочої сили з цих регіонів.

Однак, сьогодні маємо констатувати, що політика Угорщини стосовно угорців Закарпаття є, на наш погляд, не надто дієвою. Не важко здогадатися, що основна мета Будапешта полягала у збереженні високої чисельності угорського населення у регіоні задля просування подальших «вмотивованих» ідей автономізму регіону за національно-територіальним принципом. Однак, насправді, як уже зазначалось відбувається стрімке скорочення угорського населення у Закарпатті. Проте, варто зауважити, що існує загроза у значній диференціації доходів населення у регіонах Закарпаття, що може стати каталізатором відцентрових тенденцій на ґрунті національної ідентичності угорців. Подібного роду тенденції, зокрема, спостерігаються на Піренейському півострові, у Каталонії, де менш заможна західна частина регіону проявляє більшу зацікавленість у відокремленні від Іспанії, а ніж східна²⁸.

Ще одним процесом що впливає на само ідентифікацію угорської громади Закарпаття стало вживання різних мов у прикордонних регіонах населених угорською меншиною. Крім звичних у цьому регіоні української, угорської та російської з'явилась четверта мова – англійська²⁹. Незважаючи на зміну співвідношення вживання цих мов, зокрема, скорочення використання російської мови, у публічному просторі, угорська мова так і не стала ключовим маркером ідентифікації у регіоні.

Висновки. Отже, зауважимо, що угорський автономізм, сьогодні, на Закарпатті повністю не позбавлений ідеологічного підґрунтя та національно-територіального вмотивування. Однак, ряд чинників його гальмують, суттєво обмежують та безповоротно ослаблюють.

По-перше, демографічні показники регіону, підтвердженні як українськими так і угорськими джерелами, свідчать про скорочення угорської частини населення. Міграція працездатного населення угорської національності є як об'єктивним наслідком загальносвітових тенденцій глобалізації, так і локальних процесів включаючи й спрощення процедури отримання угорського громадянства.

По-друге, сучасні українські реалії створюють несприятливі умови для актуалізації автономізму, адже російська агресія та порушення суверенітету і територіальної цілісності України, спроба нав'язати федералізацію та особливі статуси регіонів тощо, абсолютно «демонізували» будь-який дискурс стосовно адміністративно-територіального устрою держави на найближчі роки.

По-третє, молода та активна частина угорської меншини, сьогодні, в основному, знаходиться поза межами регіону, що ставить під сумнів ймовірність проведення кампанії за автономний статус регіону.

По-четверте, регіони де проживають етнічні угорці не відзначаються економічним ростом, а отже відсутній «меркантильний» чинник самоврядного існування, хоча звісно, ця ситуація, як уже зазначалось, в окремих випадках та за окремих обставин, може змінитись на протилежну.

По-п'яте, угорська меншина, частково, визнає свою подвійну ідентичність та знаходиться у полімовному середовищі, де окрім угорської активно співіснують у публічному просторі державна українська мова, а також російська та сьогодні уже, частково, англійська. Ці обставини

²⁶ Закарпатська обласна державна адміністрація (2019), «Публічний звіт голови Берегівської районної державної адміністрації за 2018 рік», режим доступу: https://carpathia.gov.ua/sites/default/files/imce/190222_zvit_beregovo.pdf (дата звернення 10.09.2019).

²⁷ Мінфін (2019), «Середня заробітна плата по Закарпатській області з 2016 по липень 2019 року», режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0/> (дата звернення 10.09.2019).

²⁸ Мосора М. (2018), «Активна фаза сепаратизму в Каталонії», Прикарпатський вісник НТШ. Думка, № 5 (49), С. 203-204.

²⁹ Csernicsko I. (2018), «A kárpátaljai magyar kisebbség nyelvmegtartásáról és gazdasági életképességéről a nyelvi tájkép tükrében», *Metszetek*, № 7, pp.123-129.

певною мірою розмивають ідентифікацію угорської меншини та зменшують вплив національно-культурного мобілізаційного ресурсу.

Ці та інші окреслені фактори обмежують можливості розвитку угорського автономізму у найближчому майбутньому та, безповоротно, крок за кроком, забирають шанси на реалізацію ідеї «відродженої Угорщини» в Україні.

Список джерел

1. Кобаль Й. (2013), «Угорці в Україні», Смолій В.А. (ред.), Енциклопедія історії України : у 10 т., Наук. думка, К., С. 200-201.
2. Мітрьєва С. (2013), «Система підтримки закордонних співвітчизників в країнах Карпатського Євросереєнну: приклад Угорщини», Гілея: науковий вісник, №76, С.63-67.
3. Мосора М. (2018), «Активна фаза сепаратизму в Каталонії», Прикарпатський вісник НТШ. Думка, № 5 (49), С. 201-211.
4. Сліпецька Ю. (2012), «Закарпаття: конфліктний потенціал у контексті соціополітичного розмежування в Україні», Філософія і політологія в контексті сучасної культури, №4, С.143-149.
5. Шипка Н. (2007), «Угорська національна меншина як чинник формування українсько-угорських міждержавних політичних відносин (1991 - 2006 рр.)», Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку, №19, С.208-215.
6. Бега В. (2019), «МЗС звинуватило спілку угорців у сепаратизмі через карту з Закарпаттям у складі Угорщини», Громадське, режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/mzs-zvinuvatilo-spilku-ugorciv-u-separatizmi-cherez-kartu-z-zakarpattjam-u-skladi-ugorshini?fbclid=iwar3-qijlmf57ttwtvyx1y9su-o8avcwrdb2ts4fg-1widza3vsotj-pjznu> (дата звернення 10.09.2019).
7. Редакція Української Правди (2019), «На Закарпатті програють всі підтримувані Угорщиною кандидати», Українська Правда, режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/news/2019/07/22/7221586/> (дата звернення 10.09.2019).
8. Офіційна сторінка Закарпатської обласної ради (2019), «Закарпатська обласна рада», режим доступу: <https://zakarpatt-rada.gov.ua/> (дата звернення 10.09.2019).
9. Закон України (2001), «Про громадянство України (№ 2235-III)», режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2235-14> (дата звернення 10.09.2019).
10. Державний комітет статистики України (2001), «Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року», режим доступу: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/> (дата звернення 10.09.2019).
11. Закарпатська обласна державна адміністрація (2019), «Публічний звіт голови Берегівської районної державної адміністрації за 2018 рік», режим доступу: https://carpathia.gov.ua/sites/default/files/imce/190222_zvit_beregovo.pdf (дата звернення 10.09.2019).
12. Мінфін (2019), «Середня заробітна плата по Закарпатській обасті з 2016 по липень 2019 року», режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0/> (дата звернення 10.09.2019).
13. Тужанський Д. (2017), «Що ховається за ідеєю автономії угорців? Ризики та можливості для України», Європейська Правда, режим доступу: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2017/03/29/7063755/> (дата звернення 10.09.2019).
14. Csernicsko I. (2018), «A kárpátaljai magyar kisebbség nyelvmegtartásáról és gazdasági életképességéről a nyelvi tájkép tükrében», *Metszetek*, № 7, pp.119-141.
15. Pogonyi S. (2015), «Transborder Kin-minority as Symbolic Resource in Hungary», *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, №14(3), pp. 73-98.
16. Soltész B. and Zimmerer G. (2014), «Migration between the EU, V4 and Eastern Europe: the present situation and possible future. The perspective of Hungary», *Forecasting Migration Between the EU, V4 and Eastern Europe. Impact of Visa abolition*, Centre for Eastern Studies, Warsaw, pp.122–138.
17. Tatrai P., Molnar J., Molnar I., Kovaly K., Eross A., Ferenc V., Rakoczi K. (2018) «A migrációs folyamatok hatása a kárpátaljai magyarok számának alakulására», *Metszetek*, № 7, pp.5-29.

18. Tátrai P., Kovaly K., Eross A., (2017), "Kin-state politics stirred by a geopolitical conflict: Hungary's growing activity in post-Euromaidan Transcarpathia, Ukraine", *Hungarian Geographical Bulletin*, № 66, pp. 203–218.

19. Hungarian law (1993), "Act LV of 1993 on Hungarian Citizenship" available at: http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/49FE4017-85CF-4086-8625-D61DA3C6625E/0/Act_LV_of_1993_on_Hungarian_Citizenship.pdf (accessed 10.09.2019).

20. Zákon Slovenskej republiky (1993), "Zákon Národnej rady Slovenskej republiky o štátnom občianstve Slovenskej republiky" available at: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/1993-40> (accessed 10.09.2019).

References

1. Kobal Y. (2013), «Uhortsy v Ukraini», Smolii V.A. (red.), *Entsyklopediia istorii Ukrainy* : u 10 t., Nauk. dumka, K., S. 200-201.

2. Mitriaieva S. (2013), «Systema pidtrymky zakordonnykh spivvitchyznykiv v krainakh Karpatskoho Yevrorehionu: pryklad Uhorschchyny», *Hileia: naukovyi visnyk*, №76, S.63-67.

3. Mosora M. (2018), «Aktyvna faza separatyizmu v Katalonii», *Prykarpatskyi visnyk NTSh. Dumka*, № 5 (49), S. 201-211.

4. Slipetska Yu. (2012), «Zakarpattia: konfliktnyi potentsial u konteksti sotsiopolitychnoho rozmezhuvannia v Ukraini», *Filosofii i politolohiia v konteksti suchasnoi kultury*, №4, S.143-149.

5. Shypka N. (2007), «Uhorska natsionalna menshyna yak chynnyk formuvannia ukraïnsko-uhorskykh mizhderzhavnykh politychnykh vidnosyn (1991 - 2006 rr.)», *Ukrainska natsionalna ideia: realii ta perspektyvy rozvytku*, №19, S.208-215.

6. Beha V. (2019), «MZS zzynuvatylo spilku uhortsiv u separatyizmi cherez kartu z Zakarpattiam u skladi Uhorschchyny», *Hromadske*, rezhym dostupu: <https://hromadske.ua/posts/mzs-zzynuvatilo-spilku-ugorciv-u-separatyizmi-cherez-kartu-z-zakarpattiam-u-skladi-ugorshini?fbclid=iwar3-qjlmf57ttwtvyx1y9su-o8avcwrdb2ts4fg-1widza3vsotj-pjznu> (data zvernennia 10.09.2019).

7. Redaktsiia Ukrainskoi Pravdy (2019), «Na Zakarpatti prohraiut vsi pidtrymuvani Uhorschchynoiu kandydaty», *Ukrainska Pravda*, rezhym dostupu: <https://www.pravda.com.ua/news/2019/07/22/7221586/> (data zvernennia 10.09.2019).

8. Ofitsiina storinka Zakarpatskoi oblasnoi rady (2019), «Zakarpatska oblasna rada», rezhym dostupu: <https://zakarp-rada.gov.ua/> (data zvernennia 10.09.2019).

9. Zakon Ukrainy (2001), «Pro hromadianstvo Ukrainy (№ 2235-III)», rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2235-14> (data zvernennia 10.09.2019).

10. Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy (2001), «Pro kilkist ta sklad naselennia Ukrainy za pidsumkamy Vseukraïnskoho perepysu naselennia 2001 roku», rezhym dostupu: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/> (data zvernennia 10.09.2019).

11. Zakarpatska oblasna derzhavna administratsiia (2019), «Publichnyi zvit holovy Berehivskoi raionnoi derzhavnoi administratsii za 2018 rik», rezhym dostupu: https://carpathia.gov.ua/sites/default/files/imce/190222_zvit_beregovo.pdf (data zvernennia 10.09.2019).

12. Minfin (2019), «Serednia zarobitna plata po Zakarpatskii oblasti z 2016 po lypen 2019 roku», rezhym dostupu: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0/> (data zvernennia 10.09.2019).

13. Tuzhanskyi D. (2017), «Shcho khovaietsia za ideieiu avtonomii uhortsiv? Ryzkyky ta mozhlyvosti dlia Ukrainy», *Yevropeiska Pravda*, rezhym dostupu: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2017/03/29/7063755/> (data zvernennia 10.09.2019).

14. Csernicsko I. (2018), "A kárpátaljai magyar kisebbség nyelvmegtartásáról és gazdasági életképességéről a nyelvi tájkép tükrében", *Metszetek*, № 7, pp.119-141.

15. Pogonyi S. (2015), "Transborder Kin-minority as Symbolic Resource in Hungary", *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, №14(3), pp. 73-98.

16. Soltész B. and Zimmerer G. (2014), "Migration between the EU, V4 and Eastern Europe: the present situation and possible future. The perspective of Hungary", *Forecasting Migration Between the EU, V4 and Eastern Europe. Impact of Visa abolition*, Centre for Eastern Studies, Warsaw, pp.122–138.

17. Tatrai P., Molnar J., Molnar I., Kovaly K., Eross A., Ferenc V., Rakoczi K. (2018), "A migrációs folyamatok hatása a kárpátaljai magyarok számának alakulására", *Metszetek*, № 7, pp.5-29.

18. Tátrai P., Kovaly K., Eross A., (2017), "Kin-state politics stirred by a geopolitical conflict: Hungary's growing activity in post-Euromaidan Transcarpathia, Ukraine", *Hungarian Geographical Bulletin*, № 66, pp. 203–218.

19. Hungarian law (1993), "Act LV of 1993 on Hungarian Citizenship" available at: http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/49FE4017-85CF-4086-8625-D61DA3C6625E/0/Act_LV_of_1993_on_Hungarian_Citizenship.pdf (accessed 10.09.2019).

20. Zákon Slovenskej republiky (1993), "Zákon Národnej rady Slovenskej republiky o štátnom občianstve Slovenskej republiky" available at: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/1993-40> (accessed 10.09.2019).